

*Турович А.А., Недзведовська О.Є.,
Національний університет "Острозька академія"*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано два основні показники, які характеризують розвиток банківської системи України, на основі адаптивного моделювання побудовано моделі процесів, які відбувалися в банківській системі за досліджуваній період, а також побудовано прогнози на ці показники.

Мета дослідження полягає у визначенні перспектив розвитку банківської системи України на основі вивчення та оцінки сучасного стану даних процесів і їх прогнозування, а також теоретичних аспектів даної проблематики. Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, А. Пігу, Дж. Герлі, М. Фрідмен, та велика кількість інших. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема: О. Барановського, А. Гальчинського, Б. Івасіва, та інших. Не зменшуючи значимості наукових напрацювань в рамках загальної теорії банківської системи, досліджень стосовно зарубіжних банків, окремих проблем функціонування вітчизняної банківської системи, зокрема її платоспроможності та ліквідності, слід все ж констатувати, що залишаються недостатньо вивченими особливості, тенденції і перспективні напрями розвитку банківської системи України. В умовах трансформацій, які відбуваються в країні, вони потребують глибшого розроблення як у теоретичному, так і в методично-практичному аспектах.

Розвиток банківської системи є однією з центральних проблем для всіх країн. Кожна країна на основі своїх історичних та інших особливостей сформувала власну, з характерними їй особливостями. Саме тому банківські системи в різних країнах мають різну структуру. Виникає банківська система не внаслідок механічного поєднання окремих банків у випадкову су-

купність, а будується за заздалегідь виробленою концепцією, у межах якої відводиться певне місце кожному виду банків і кожному окремому банку.

Банківську систему в літературі часто трактують як просту сукупність банків, що функціонують в економіці країни. Проте, в цьому випадку банківська система являє собою механічне об'єднання банків, що не має заздалегідь окреслених цілей, своїх специфічних рис і не виконує самостійних функцій, а це є хибним твердженням, оскільки вона має своє особливе призначення та функції і в якій кожному виду банків та окремим банкам відводиться своє специфічне місце та призначення.

Потужна і розвинена банківська система є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні. Українські банки проходять серйозну перевірку часом в умовах постійних економічних трансформацій. Швидка зміна умов функціонування, відкритість зовнішньому середовищу, схильність до внутрішніх перетворень спонукають банківську систему до постійного удосконалення. Тому банківська система України потребує якісних перетворень. Такі перетворення вже в найближчому часі можуть відбутися. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану комерційних банків системи.

Банківська система України знаходиться на етапі, на якому можливі якісні перетворення створять додаткові можливості і напрямки для розвитку. Ці перетворення можуть вивести українську банківську систему на якісно новий рівень, рівень, на якому комерційні банки України досягнуть такого ж успіху як і комерційні банки Європи, які на сьогодні є набагато успішнішими і більшими за вітчизняні.

Основою банківської системи України є центральний банк, який в нашій державі має назву Національний банк України. Центральний банк є державною або майже державною установою з чітким правовим статусом. Центральний банк звичайно утворюється у формі акціонерного товариства, наділеного особливими повноваженнями. Центральний банк, як правило, має монополне право емісії банкнот і розмінної монети. Він зазвичай організовує виготовлення грошей, регулює їх оборот, вилучає з обігу фальшиві та зношені гроші, здійснює їх утилізацію. Готівка, що емітується центральним банком, у багатьох країнах є єдиним законним платіжним засобом на території країни.

Центральний банк сполучає в собі риси звичайної (комерцій-

ної) банківської установи і державного відомства, що має відповідні владні функції в області організації грошово-кредитного обігу.

Для характеристики банківської системи оберемо два показники – кредити, надані в економіку країни та депозити, залучені від населення та юридичних осіб. Комерційні банки надавали кредити в економіку України, що є одним з показників за яким можна аналізувати їх діяльність. Тому подамо дані по вимогах комерційних банків у таблиці 1.

Таблиця 1
Вимоги банків за кредитами, наданими в економіку України,
за 2003-2007 рр., млн. грн.

Рік	Усього	У тому числі за видами						
		валют		кредитів				
		національної	іноземної	короткострокових			довгострокових	
				усього	у нац. валюті	в ін. валюті	усього	у нац. валюті
2003	67835	39563	28272	37282	24737	12545	30553	14826
2004	88579	51207	37372	40575	26864	13711	48003	24343
2005	143418	81274	62144	54819	39474	15346	88599	41801
2006	245226	123783	121443	86193	60101	26092	159033	63681
2007	426863	213798	213065	131501	95155	36346	295362	118643
								176719

Як бачимо, протягом всього досліджуваного періоду комерційні банки нарощували величину кредитів, наданих в економіку країни і в загальному вимоги банків за кредитами зросли із 67835 млн. грн. на початок до 426863 млн. грн. на кінець досліджуваного періоду. Це відбувалось як за рахунок іноземної валюти так і за рахунок національної. Так різниця вимог в національній валю-

ті та в іноземній є досить невеликою і становить лише 733 млн. грн. що за таких обсягів є досить таки малою. Також бачимо, що динаміка зростання вимог за короткостроковими кредитами в національній валюті є більшою ніж в іноземній.

Можемо також зробити висновки, що довгострокові кредити з плином часу розвиваються краще ніж короткострокові, оскільки їх темпи росту є вищими ніж в короткострокових, причому як в національній валюті так і в іноземній.

Також зробимо аналіз даного показника за допомогою методу адаптивного моделювання, який передбачає надання більшої цінності для нових даних і меншу цінність для старих даних. При цьому не потрібен пошук факторних величин, можна задавати чутливість моделі щоб не враховувати випадкові коливання.

Для того щоб краще порівняти модельовані значення з реальними значеннями, а також задля того, щоб наочно побачити прогнозні показники на 2008-2009 роки побудуємо графік:

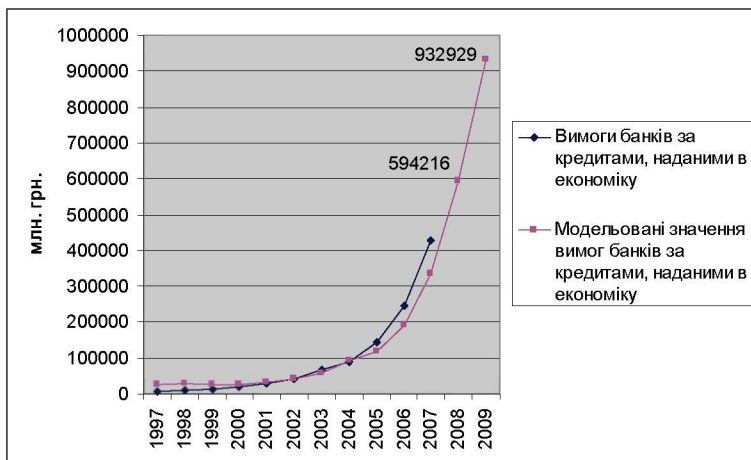

Рис. 1. Модельована динаміка вимог банків за кредитами, наданими в економіку України за 2003-2007 рр., та прогноз на 2008-2009 рр., млн. грн.

Як бачимо, модельовані значення не збігаються повністю із реальними, проте знаходяться в досить близькому okolí. Це зумовлено тим, що під час цього моделювання враховується коефіцієнт, який змінює чутливість моделі до коливань. Ми обра-

ли коефіцієнт 0,5, який забезпечує достатню чутливість моделі і разом з тим не враховує випадкових коливань.

Прогнозовані нами значення на 2008 та 2009 роки становлять 594216 млн. грн. та 932929 млн. грн. відповідно. Ці значення є наближеними, але ми прогнозуємо, що реальні значення вимог комерційних банків за кредитами будуть наближатися до прогнозованих. Перешкодою цьому може стати лише загальна криза або навпаки дуже різкий підйом в економіці, чи гіперінфляція, оскільки модель враховує досить великий проміжок часу з великою вибіркою, а це забезпечує вищу точність.

Для подальшої характеристики діяльності комерційних банків побудуємо таблицю, в якій подамо величину депозитів, залучених комерційними банками як у суб'єктів господарювання так і у фізичних осіб (додаток А).

Бачимо, що загальна кількість депозитів протягом досліджуваного періоду постійно зростала, що може свідчити про збільшення довіри і населення і підприємств до банківських установ, які функціонують на території України. Проте, це може бути також спричиненим збільшенням грошової маси, а також підвищенням рівня життя населення та прибутковості підприємств. Задля аналізу структури кредитів побудуємо графік який показує динаміку депозитів у національній та іноземній валютах:

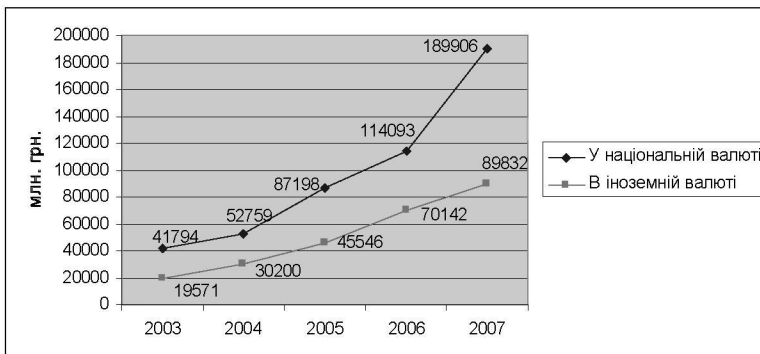

Рис. 2. Динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунках суб'єктів господарювання та фізичних осіб в національній та іноземній валюті за період 2003-2007 роки

Як бачимо, величина залучених депозитів в національній та іноземній валюті має тенденцію до збільшення – із

41794 млн. грн. у 2003 році до 189906 млн. грн. у 2007 році та з 19571 млн. грн. до 89832 млн. грн., але питома вага вкладів у національній валюті поступово збільшується, що можна побачити з графіка – різкому збільшенню депозитів у національній валюті відповідає постійне але повільніше збільшення депозитів у іноземній валюті. Різке зростання вкладень у гривнях є спричиненим насамперед збільшенням довіри до національної валюти.

Розглянемо також структуру залучених комерційними банками коштів за строковістю. Як бачимо (рис. 3.), тенденція зростання тут також присутня в обох видах, і описується подібними графіками функцій, які описують це явище. Знову ж таки бачимо два графіки, один з яких зростає більшими темпами ніж інший.

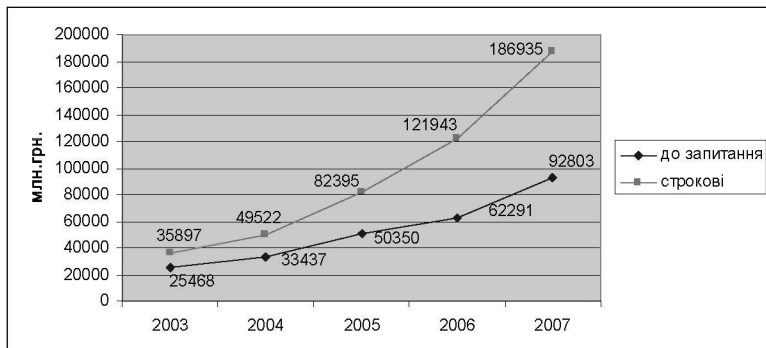

Рис. 3. Динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунках суб'єктів господарювання та фізичних осіб за строковістю валюті в Україні за 2003-2007 роки

Більшими темпами зростають строкові вклади, причому це зростання є стабільним, тобто можна робити прогнози щодо великого підвищення строкових депозитів в цьому році. Зрозумілою є тактика банків щодо поширення і реклами строкових депозитів, яка розпочалася з середини 2006 року, що вже в наступному році принесло свої плоди – їх величина за рік збільшилася з 62291 млн. грн. до 92803 млн. грн. – тому можна чекати також на значне підвищення цього показника в цьому році, оскільки для населення цей вид вкладів є більш вигідним.

Змоделюємо і цей показник. Для цього проведемо аналогічні дослідження як і в попередньому випадку. Знову ж таки побудуємо графік для кращого сприйняття (рис. 4.).

Моделюваний показник на 2008 рік становить 371025 млн. грн., а на 2009 – 543824 млн. грн. За основу обчислення знову ж таки бралися ті ж самі значення коефіцієнта. Реальні значення за нашим прогнозом будуть такі значення, які будуть знаходитися в околі модельованих. Знову ж таки модельовані значення повністю не збігаються із реальними, оскільки чутливість моделі становить 0,5.

Бачимо, що комерційні банки на Україні обрали правильну стратегію і знизивши відсотки за кредитами та одночасно зменшивши маржу не втратили а навіть підвищили рентабельність своїх активів і разом з тим з кожним роком збільшують величину своїх операцій.

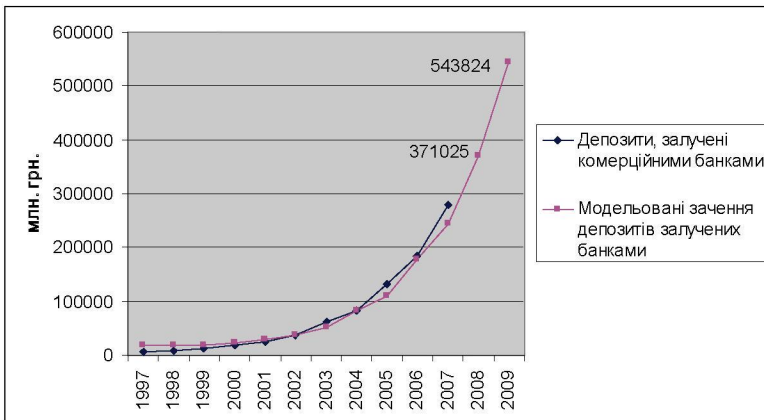

Рис. 4. Модельована динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунках суб'єктів господарювання та фізичних осіб в Україні за 2003-2007 рр., та прогноз на 2008-2009 рр., млн. грн.

Також з проаналізованих показників можемо зробити висновки про підвищення довіри до комерційних банків України. Це в свою чергу збільшує величину депозитів, насамперед в національній валюті, оскільки одночасно відбувається процес зростання довіри до гривні. Завдяки цьому зростанню довіри до грошової одиниці України банки в змозі знизити відсоткові ставки за кредитами в національній валюті, а це сприяє збільшенню кредитних операцій.

Підводячи підсумки можна сказати, що завдяки підвищен-

ню рівня довіри до українських комерційних банків, а також підвищення довіри до національної грошової одиниці – гривні, і разом з тим зростання рекламної кампанії і збільшення асортименту послуг, які надають комерційні банки, банківська система України виходить на новий рівень, що можуть підтвердити і прогнозовані нами показники.

Список використаних джерел:

1. Гроші та кредит: Підручник. / За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
2. Кухар В. М. Банківська система України за роки незалежності. – К.: Наукова думка, 2006. – 349 с.
3. Бюлетень Національного банку України, 2008. – №2.
4. <http://www.bank.gov.ua>

ДОДАТОК А

Динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунках суб'єктів господарювання та фізичних осіб в Україні, за період 2003-2007 роки

Рік	Усього	У тому числі											
		У національній валюті						В іноземній валюті					
		усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			до запитання	з них		строкові	з них довгострокові		до запитання	з них		строкові	з них довгострокові
				переказні	інші					переказні	інші		
2007	279738			189906	72140					70166	1974		
2006	184234	114093	48957	48110	847	65136	42970	70142	13334	13026	308	56807	37628
2005	132745	87198	40103	38243	1860	47096	28931	45546	10247	9872	375	35299	22267
2004	82959	52759	25765	24669	1096	26994	17123	30200	7672	6924	748	22528	14400
2003	61365	41794	20109	18380	1764	21685	11776	19571	5359	4813	549	14212	7954